

Mehmet Hayri Tarhan (1880-1934)

Mustafa Kemal Atatürk'ün Harbiye ve Harp Akademisi'nden sınıf ve silah arkadaşı olan Mehmet Hayri (Tümgeneral Tarhan) Bey, 29 Şubat 1880'de Tırnovacık'ta dünyaya gelmiştir. Babası Hafız Hasan Bey idi. 13 Mart 1899'da Harp Okulu'na girmiş ve 9 Ocak 1902'de buradan 1317-P.4 sicil numarasıyla dördüncülükle mezun olmuştur. Dördüncülükle mezun olduğu için kurmay subay adaylığına ayrılmış ve 11 Ocak 1905'te Kurmay Yüzbaşı rütbesiyle altıncı olarak mezun olmuştur. Bilindiği üzere Mustafa Kemal Atatürk, Harp Akademisini beşinci olarak tamamlamıştır. Mezun olduktan sonra kurmaylık stajını tamamlamak üzere 5'inci ve 2'nci Ordu'nun piyade, süvari ve topçu kıtalarının bölük komutanlıklarında görev yapmıştır. 20 Haziran 1907'de kıdemli yüzbaşı olmuş ve Harp Okulu'nda fen öğretmen yardımcılığı, seferde orduların iaşesi öğretmenliği ve 1908'de tabiye öğretmen yardımcılığı yapmıştır. 29 Ağustos 1909'da ise Harp Okulu Müdür Yardımcısı olmuştur.

1 Mart 1910'dan 30 Kasım 1913'e kadar 1'inci ve 3'üncü Ordu kurmay heyetlerinde görev yapmıştır. Bu görevleri sırasında 27 Kasım 1911'de binbaşı rütbesine terfi etmiş ve 3'üncü Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanlığında Balkan Savaşı'na katılmıştır. Bu görevlerden sonra 12 Ocak 1914'te ikinci defa Harp Okulu'na Müdür Yardımcısı olmuştur. 1 Aralık 1914'te Genelkurmay Başkanlığı 2'nci Şube ve 18 Şubat 1914'te 1'inci Ordu Kurmay Başkanlığında Yarbaşkanlığına atanmıştır. 30 Ağustos 1914'te ise 2'nci Ordu Kurmay Başkanlığına atanmıştır. Birinci Dünya Savaşı başladığı zaman ise 1 Aralık 1914'te Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesi'ne tayin olmuştur.

1 Mayıs 1915'te Çanakkale Cephesi'nde Anafartalar Grup Komutanlığına bağlı 16'ncı Kolordu'ya Kurmay Başkanı olarak atanmıştır. Dolayısıyla Anafartalar Grup Komutanı Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında Çanakkale Muharebelerine katılmıştır. Bu muharebe hakkında Harp Akademileri'nde bir konferans vermiştir. Muharebe hakkında şunları aktarmıştır:

“Tepelerden çok yoğun kitleler halinde askerimizin düşman üzerine atılması, düşmanın moralini bozduğundan, Conktepesi'nde bulunan düşman askeri hemen geriye kaçmaya başladı. Düşmanın müteakiben diğer taraflarda da geriye kaçışı, askerimizin günlerce başarısız taarruzlarla bozulan moralini düzeltti. Hatta o derece ateşli bir taarruz ve intikam duygusu oluştu ki bir kısım askerimiz düşmanı takibe koyularak dik yamaçların kenarlarında kendilerini zapt edemeyerek derelere kadar aşağılara yuvarlandılar. Düşman Şahin Sırtı'nın dar boyun noktasına, kuzey ve güneyine koyduğu 10 kadar makineli tüfekte yan ateşleri yaparak takip eden askerimize çok fazla zayıyat verdirdi. Şahinsirt'in geri alınmasında başarılı olamadıysa da bu sırta hâkim yamaçlar, kuzeyindeki ağılın bulunduğu bölgedeki hâkim sırtlar ve hâkim noktasının 500-800 metre batısına kadar olan sırtların yamaçları elimize geçti. 8'inci Tümenin taarruzda başarısı üzerine sağ kanatta ki 9'uncu Tümen birlikleri de taarruza kalkarak takibe katıldı. Çam-Çıkpınarı batısına kadar yamaçları ele geçirdiler. Bir gün önceki muharebede 8'inci Tümenin kaybettiği bir makineli tüfeği geri aldığı gibi daha birkaç İngiliz makineli tüfeğini de ele geçirdi. Daha sonra bu tüfekler yine ele geçirilen İngiliz cephanesiyle düşmana karşı kullanılmıştır. Bugünkü taarruzla birlikler yeniden karıştı. Hâkim noktasının batısında topçu ateşi çok şiddetli olduğundan sağlık hizmetleri gereğince yerine getirilemiyordu. Sipersiz açık arazide avcılarımız ve avcı gerisinde

bulunan askerlerimiz barınacak bir yer bulamadıklarından bu gün akşama kadar topçu, piyade ve makineli tüfek ateşlerinden çok fazla zayıt verdiler. Şehit ve ağır yaralılarımız da akşama kadar oldukları yerde kaldılar. Conktepesi'nde iki üç günden beri devam eden muharebelere düşüp kalmış olan düşman ölüleriyle, şehitlerimizin tamamıyla gömülmesi mümkün olamadı. Hücumun başlangıcında Grup ve Tümen Komutanları Conktepesi üzerindeki topçu gözetleme bölgesine geldikleri zaman şişmiş olan şehitlerimiz ve düşman ölülerinin kokusundan gözetleme bölgesinde durulmuyordu. Sıhhiye Bölüğü teskerecileriyle ancak bunların gömülmesi mümkün oldu. Düşmanın gerilere açtığı ateş, takviye birliklerinin üzerinden aşılıyor, Conktepesi'yle bunun kuzey ve güneyindeki boyunlara yönelebiliyordu. Conktepesi çok sivri olduğundan genellikle mermiler önünde patlıyor ya da aşarak arkadaki Kördere'ye düşüyordu. Bundan dolayı Kördere çok tehlikeliydi. Bir miktar hafif yaralılarla, yedek birlik askerleri bu aşan mermilerden yaralanmışlardır.”

Mehmet Hayri Bey, 21 Ağustos 1915'te 2'nci Kolordu Kurmay Başkanı ve 24 Ekim 1915'te de 15'inci Kolordu Kurmay Başkanı olmuş ve Galiçya Cephesi'nde muharebelere iştirak etmiştir. Sonra sırasıyla 42'nci Tümen, 20'nci Kolorduya bağlı 12'nci Tümen ve Filistin Cephesi'nde 26'ncı Tümenlerde tümen komutanı olarak çalışmıştır. 26'nci Tümen Komutanlığı sırasında Suriye-Filistin Cephesi'ndeki muharebelere katılmıştır. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra 3 Kasım 1918'de Halep'teki 7'nci Ordu'ya Kurmay Başkanı olarak atanmıştır. Mütareke şartları gereği 7 Kasım 1918'de 7'nci Ordu'nun lağvedilmesiyle birlikte İstanbul'da Askerî Okullar Müfettiş Yardımcısı olmuştur.

Mehmet Hayri Bey, 21 Haziran 1920'de Milli Mücadele'ye katılmak için İstanbul'dan Anadolu'ya geçerek Adana Cephesi Komutanlığı Kurmay Başkanı olmuştur. Güney Cephesi'nde Maraş muharebesine katılmıştır. Urfa'nın istiklale kavuşmasından sonra Antep'in işgalden kurtarılması için teşkil edilen 9'uncu Tümen (Maraş Tümeni) 23 Kasım 1920'de komutan olarak atanmıştır. Yarbay Mehmet Hayri Bey komutasındaki 9'uncu Tümen, Antep Savunmasına katılmıştır. Antep'te Fransız Kuşatmasını kırmak için 5'inci Tümen ile birlikte Fransız kuvvetlerine karşı taarruzlarda bulunmuştur. Fakat Antep Kuşatması kaldırılamamış ve Antep, 8 Şubat 1921'de sukut etmiştir. Mehmet Hayri Bey, 1 Mart 1921'de albaylığa terfi etmiş ve albayken tümeniyle birlikte Batı Cephesi emrine girerek Afyon'a gelmiştir. Ancak Sakarya Meydan Muharebesi başlamadan Yahşihan Menzil Müfettişliğine atanmıştır. 23 Ekim 1921'de ise Antep Bölge Komutanı olmuş ve bu görevi sırasında Suriye Sınırı Tespit Kurulu başkanlığı da yapmıştır. Buradan 24 Mayıs 1922'de Antep Bölge Komutanlığının lağvedilmesiyle Askerî Okullar Genel Müfettişliğine getirilmiş, 4 Temmuz 1922'de Levazimat-ı Umumiye Başkanı ve 11 Temmuz 1923'te de Harp Okulu Müdürü olmuştur. 25 Ekim 1925'te ise Bükreş Ataşemiliterliğine atanmıştır. 1928'de piyade sınıfından ulaştırma sınıfına geçmiş ve Ulaştırma Müfettişliği yapmıştır. Müfettişliği sırasında 1929'da Tümgeneral olmuştur. 10 Aralık 1934'te kendi isteğiyle emekliye ayrılmış, bir gün sonra 11 Aralık 1934'te vefat etmiştir. Vefat ettikten sonra Ankara Cebeci Askerî Şehitliği'ne defnedilen naaşı, 31 Ağustos 1988'de Devlet Mezarlığı'na nakledilmiştir.

Fransızca ve Almanca bilen Tümgeneral Mehmet Hayri Bey; Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı'na katılmış ve buradaki hizmetlerinden ötürü birçok madalya almıştır. Harp Madalyası (18 Mayıs 1916), Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası (1 Eylül 1915), Gümüş İmtiyaz Madalyası ile 1'inci ve 2'nci Rütbeden Alman Demir Salib (4 Nisan 1916), 3'üncü Rütbeden Avusturya Askerî Liyakat Madalyası ve İstiklal Savaşı'ndaki hizmetlerinden dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından takdirname ve [İstiklal Madalyası](#) ile taltif edilmiştir.

Mehmet Hayri Bey, [Soyadı Kanunu](#)'ndan sonra Tarhan soyadını almıştır. 27 Aralık 1919 tarihinde Harp Akademisi'nde verdiği Anafartalar Muharebesi hakkındaki konferans metni, 15 Ekim 1920'de İstanbul'da Harp Akademisi

Matbaası'nda "Erkan-ı Harbiye Külliyyatından Çanakkale Muhaberatı" adıyla basılmıştır. Bu konferans metni Salyangoz Yayınlarından 2006 yılında "Türk Kurmay Subaylarının Gözüyle Çanakkale Savaşı" adlı kitapta yayımlanmıştır. Mehmet Hayri Bey'in ayrıca Mekteb-i Fünun-ı Harbiye-i Şahane Matbaasında 1928 yılında basılan "Harp Arkadaşı" adıyla bir eseri bulunmaktadır. Eser, askerlik mesleğine dair bilgiler içermektedir. Mehmet Hayri Tarhan adı, günümüzde Kahramanmaraş'ta bir askerî kışlada yaşatılmaktadır.

Güzin ÇAYKIRAN **KAYNAKÇA**

MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı Lodumlu Arşivi, **Mehmet Hayri Tarhan'a Ait "Safahat Cetveli"**.

AKÇAKAYALIOĞLU, Cihat, **Birinci Dünya Harbi Avrupa Cepheleeri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1967.

Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri, yay.haz. H. Toker ve N. Aslan, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009.

"General Hayri Bey'in Hal Tercümesi", **Askerî Mecmua**, Cilt VI, S. 96, 1 Mart 1935.

GÖRGÜLÜ, İsmet, **On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

GÜNAY, Nejla, "Sakarya Meydan Muharebesi ve Maraş Birliği: 9. Tümenin Batı Cephesi'ndeki Rolü", **100.Yılında Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon 2023.

Harp Akademilerinin 142.Yılı (Şeref Dolu Yıllar) 1848-1990, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, (ty.).

ÖKSE Necati, BAYCAN Nusret ve SAKARYALI Salih, **Türk İstiklal Harekâtına Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989.

SARAL, Ahmet Hulki, **Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi**, yay. haz. Atike Kaptan ve Alev Keskin, Cilt IV, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2009.

TİMUR, Cevdet, ATAKAN, Rauf, BERKTAY, Alişan ve ERTEKİN, Veli, **İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1975.

TOKER, Hülya ve DEMİRTAŞ Sema, "Kurmay Yarbay Hayri (Tümgeneral Tarhan)'nin Anafartalar Muharebeleriyle İlgili Harp Akademilerinde Verdiği Konferansa Dair", **Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi**, S. 12, Ağustos 2008.

ULUSOY, Mümtaz, **İstiklal Harbi'nde 2'nci Kolordu (1918-1921)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2006.

https://kho.msu.edu.tr/hakkında/harbiyeli_ataturk/ogretmenleri.html, Erişim Tarihi 27.01.2024.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-hayri-tarhan-1880-1934/?pdf=7068> adresinden erişilmiştir